

Драган Петровић¹

Институт за међународну политику и привреду, Београд

БАЛКАНСКА АНТАНТА (ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ) И САВРЕМЕНИ АМБИЈЕНТ БАЛКАНА

Резиме: У раду се даје аналитички преглед удруживања балканских народа у последњем веку, ради постизања заједничког интереса. То је Балкански савез из 1912, односно у међуратном периоду Мала антанта (која је обухватала и Чехословачку) и Балканска антанта. У том правцу се анализира савремени Балкан у периоду преласка светског поретка ка мултиполаризму. У одбрани од албанског ревизионизма, који подупиру САД, угрожене балканске сродне земље у правцу одбране статуса кво, могу се међусобно повезати, сходно наведеним историјским искуствима.

Кључне речи: Балкан, повезивање, антанта, status quo

Током вишестолетног процеса решавања Источног питања, балкански народи су показали да могу међусобно сарађивати у покушају свог националног ослобођења, заокружавања процеса стварања модерних нација и образовања националних држава. Тако је било још од краја XVII века и велике офанзиве хришћанске коалиције након победе над Турцима приликом њихове друге опсаде Беча, што је резултирало продором Аустријанаца и хришћанске коалиције, заједно са устанцима балканских хришћана све до јужних области Македоније, дакле, до срца Балкана. Балкански потлачени хришћани су сарађивали међусобно, као и са Русијом, Аустријом у правцу свог ослобађања у односу на турског окупатора и током читавог XVIII века. Током XIX века се већ стварају полузависне и независне хришћанске државе на Балкану које су тежиле потпуном националном ослобођењу и уједињењу. У том правцу они су сарађивали међусобно у процесу ослобађања од Турака, па је још током шездесетих година XIX века кнез Србије Михајло Обреновић покушао формирати Балкански савез. Током Велике источне кризе 1875–1878. против Турске су ратовале заједно Русија, Србија, Црна Гора, Румунија, као и бугарски и босанско-херцеговачки устаници.

Међутим, прави Балкански савез, створиле су независне балканске државе – Србија, Црна Гора, Бугарска и Грчка 1912, у правцу ослобађања преосталих балканских православних хришћана од турског ropства и заокруживања српске, бугарске и грчке државе. Заправо, то-

¹ drdraganpetrovic83@gmail.com

ком XX века балканске државе су упркос великим притисцима и утицају великих сила, међусобној подељености и противречности интереса, успеvale у неколико наврата да изненаде савременике, међусобном сарадњом и чак склапањем савеза, као што је то било 1912. године.

Балкански савез, који је склопљен коначно током те календарске године, почивао је на чврстим геополитичким интересима сарадње две српске државе Србије и Црне Горе, потом Бугарске, Грчке за ослобађањем преосталих сународника централних и источних делова Балканског полуострва који су још увек били под Турцима. Сви међусобни савези су већ били прецизирани и успостављени споразумима, а последњи, кључни, између Бугарске и Србије, склопљен је на бази начелног договора о подели Македоније. У другој деценији XX века, отоманска азијатска и оријентална власт насиља и поробљавања преосталих Срба, Бугара, Грка, Македонаца под турским зулумом била је већ превазиђени нонсес на европском континенту, што је уживало општу цивилизацијску и етичку подршку међународног јавног мњења. Са друге стране, противречности двају међусобно супротстављених блокова великих сила – Антанте и Централних сила – условили су одсуство консензуса о неопходности елиминисања турског поробљавања овог дела Европе. Напротив, у условима тражења повода великом сукобу, пре свега од Централних сила, није постојала спремност сила Антанте да подрже планове балканских државица да се протера Турска са Балкана и оствари њихово потпуно ослобођење и уједињење. Велика Британија која је начелно пришла Антанти 1904. њеним споразумом са Француском и 1907. склапајући договор и са Русијом, учинила је то на крајње услован начин, изазвана потезима и јачањем Кајзерове Немачке, која је уосталом амбициозно градила морнарицу која је претила да достигне британску превласт на мору. Британија, која је и даље у Русији видела свог главног планетарног геополитичког ривала, традиционално уопште није показивала никакве симпатије на Балкану према православним хришћанима током вишевековног процеса решавања Источног питања, а посебно не према Србима које је елементима дугог трајања (православни, Словени, историјски руски савезници) сматрала проруским фактором. У том правцу постојао је реалан страх код Француске и Русије да би изазивањем рата на Балкану од стране Централних сила, посебно у српском случају, довело до изостанка солидарности Лондона са другим силама Антанте. Стога су Француска и Русија, посебно након руског пораза од Јапана и револуције, показивали несклоност ка било каквим новим жариштима и кризама на Балкану. Русији је био потребан предах након унутрашње револуције и рата на Далеком истоку да реформише своје оружане снаге и у том правцу чак ни Петербург није показивао разумевање за кршење статус кво на Балкану о чему су планирале балканске државе. Стога, мимо воље великих сила балканске земље су у највећој тајности склопиле свој међусобни договор, што персонификује и завршна фаза бугарско-српских преговора када су два министра спољних послова у тајном сусрету у вагону бугарског воза приликом његовог проласка кроз Србију постигла оквирни договор и

око њиховог разраничења зона интереса у Македонији. Спорни средишњи део није могао да буде предмет коначног договора па је остављено да у случају спора арбитрира руски цар.

Српски народ се уочи балканских ратова још увек налазио дубоко распарчан и територијално подељен. Поред слободне територије коју су обухватале две слободне српске државе, Краљевина Србија и Краљевина Црна Гора, значајне српске просторе обухватала је Турска царевина и посебно Аустро-Угарска. Анексијом Босне и Херцеговине 1908. Аустро-Угарска је обухватала значајан део српског националног простора. Велике напетости између два међусобно супротстављена војно-политичка блока Централних сила и Антанте, чинили су српске ослободилачке напоре додатно тешким и изложеним уплитањем и притисцима великих сила. У том правцу, највећи део европских и светских сила није подржавао напоре српског фактора за ослобођењем и промене статуса кво, чак и у односу на Турску, да не говоримо о аустроугарским просторима. Са друге стране, у самом српском народу, без обзира где је живео, постојала је изражена и висока свест о потреби свог ослобођења и уједињења. Томе треба додати и висок ниво решености међу другим поробљеним и још до краја неослобођених балканских народа од Турака који су тежили такође свом ослобођењу, и уједињењу.

Сложеност у међународним односима тог времена чинила је пре свега напетост између два војно-политичка блока. Чврсте осовине ова два блока чинили су савези Немачка–Аустро-Угарска у оквиру Централних сила и Француска–Русија у оквиру Антанте. Неуралгичне тачке савеза су однос између Аустро-Угарске и Италије у оквиру Централних сила и однос између Британије и Русије у оквиру Антанте. Немачка и Аустро-Угарска су веома добро знале да је Британија неискрени савезник у Антанти, пре свега према Русији, и посебно у односу на Србе. У том правцу су дејствовале да се кризе за ратни сукоб стварају управо кад је у питању српски фактор, где су очекивале одсуство солидарности Британије. На тај начин се повећавала могућност да се потенцијално уђе у европски и светски сукоб, а да Лондон остане по страни. Тако је Британија стајала уз Француску у првој и другој Мароканској кризи 1906. и 1911. и оба пута се Немачка повукла, препуштајући Мароко Французима (у другом случају је добила симболичке компензације у Екваторијалној Африци). Тако је било и у случају италијанско-турског рата, када су се остале силе клониле мешања не би ли придобиле пре свега Италију, док су Централне силе имале жељу да не одбију ни Турску. Када је пак у питању било затезање ситуације у међународним односима, везано и за српски фактор, Британија се не само дистанцирала од сваке солидарности и симпатија у правцу Срба, већ се сваки пут директно стављала на супротну страну, и чак подржавала непријатељске Централне силе контрасрпског фактора. То је било и у Анексионој кризи 1908–1909, а потом и у оба балканска рата. Притиском Британије и њеном солидарношћу са Централним силама спречен је излаз Србије на Јадранско море након победе у Првом балканском рату 1912, а Црна Гора је спречена да добије Скадар.

Када је у питању Русија, она је била још увек у отежаној могућности да уђе у европски сукоб, због последица рата са Јапаном и покушаја револуције и револуционарних врења који су се одиграли 1905–1906. Геополитика Русије се у деценији након кинеско-јапанског рата 1895, када је дипломатски успела да добије велике плодове јапанске победе (Манџурија) и изградњом Трансибирске железнице, окренула Далеком истоку, те ставила Балкан и европска питања у други план. Чак и кад се након 1905. Русија геополитички поново примарно окренула европским питањима и пре свега Балкану, њена изнуреност и потреба предаху у реорганизацији војске налагали су јој дистанцу и избегавање опасности од великих конфротација. Русија је дакле тражила могућност да добије на времену, да се припреми за велики сукоб за који још није била спремна, а са друге стране је веома поштовала своје савезничке обавезе према Француској, и гајила велике симпатије и спремност на подршку Србима.

Француска је начелно желела реванш у односу на Немачку, коју је могла савладати и уопште се носити са њом, само уз помоћ Русије и других савезника који су били уз Антанту, а ту је веома важна била Британија. Француска се трудила на сваки начин да умекша противречности између Русије и Британије, што је подразумевало и покушај умекшавања британске политике према српском фактору. Француска је гајила симпатије и подршку давала према српском фактору, али је са друге стране покушавала да примири напетости на Балкану, плашећи се пре свега, да Британија не би била спремна да уђе у сукоб због Срба. Поред тога, Француска је покушавала да Италију одвоји од Централних сила.

Централне силе, а пре свега Немачка и Аустро-Угарска никако нису желеле сукобе на Балкану, где би највероватније Турска била губитник при промени статуса кво. У том правцу су радиле на кварењу односа између балканских православних држава и спречавању прављења савеза међу њима.

Србија и Црна Гора су и поред извесних благих ривалстава двају династија Карађорђевић и Петровић, имале изванредну унутрашњодрештвену, и солидну унутрашњополитичку ситуацију, уз врло висок морал и расположење у народу, за војну акцију и ослобађање преосталог дела српског народа из турског ропства.

Када су у питању савезнице, Бугарска и Грчка, свака од њих је имала своје изузетне мотиве да учествује у заједничком нападу на Турску, у циљу ослобађања преосталих сународника и територијално проширење. Бугарска је стремилa заузећу источне и по могућности и централне Македоније, широк излаз на Егејско море, и даље приближавање ка Цариграду заузимањем што већих површина Источне Тракије до које се могло доћи, укључујући важан град Једрене. Грчка је тежила заузећу преосталих делова Тесалије и Епира, посебно важне луке Солуна, што већем продору по могућности и даље на исток, те освајањем преосталих острва у Егеју. Грчка је доживела пораз у самосталном покушају 1897. да промени границе са Турском када је изгубила тај билатерални сукоб, али је зато 1910. успела у покушају да припоји Крит где је пре тога избила побуна (Војводић 1999).

Најзад, Турска је зазирала од уједињавања и сарадње балканских православних држава, покушавајући дипломатским средствима да у том правцу добије подршку Централних сила, али и Британије. Након пораза у рату са Италијом, те губитка Триполиса и Киренајке, као и острва Додоканеза са Родосом, ослабила је отпорност и одбрамбена моћ Турака.

Дакле, способност балканских држава Србије, Црне Горе, Бугарске и Грчке да се договоре у тајним преговорима, упркос фактички сагласности великих сила да им се онемогући таква акција против Турске, довела је ускоро до великог заједничког успеха. У Првом балканском рату забележен је потпуни успех, избегнута је блокада великих сила по том питању. Истина, поред саме Турске, и Немачка, Аустро-Угарска, али и Британија и Италија су се дипломатски ставиле котра Србије и Црне Горе по питању њихових тежњи да се добије Скадар и нека друга проширења у данашњој северној Албанији. То је добрим делом и условило да избије несагласност између балканских држава, највише између Србије и Бугарске, што је и довело до Другог балканског рата.

Тековине балканских ратова су остале и у следећем веку, али су због ратних догађаја и промене односа снага међу великим силама током деведесетих година делом преиначене. Тако се Македонија легитимисала као независна држава. Сецесију Косова и Метохије од Србије признао је један део земаља у свету, а катастрофално лошим потезима српских власти у периоду од средине 2008. до данас озбиљно је доведено у питање српско поседовање чак и северног дела Косова, да не говоримо о тапији на читаву покрајину, где је сада српска позиција битно погоршана. Ипак, без обзира на ове измене, значај балканских ратова у геополитичком смислу је велики за српски фактор, као и за друге његове учеснице на страни победника, пре свега за Грчку, а у сасвим мањој мери и за Бугарску. Грчка је тиме уз помоћ савезника успела да себи припоји Епир и Тесалију, Солун и Халкидики, као и преосталих неколико острва у Егеју. Бугарска је добила излаз на Егејско море и извесна проширења граница на на другим правцима, што је само мали део тековина које су задржане од 1912. Грчка је на тај начин добила подстицај да покуша да настави ка плану реализације Мегали идеје, што је настављено већ током Првог светског рата, истина, не одмах, јер је све до 1917. Атина била неутрална, да би тада ушла у рат на страну Антанте. Након Првог светског рата поново долази, тада до кључног сукоба између Грчке и Турске, јер је Кемал-паша одбио да призна резултате мировног уговора у Версају (Севр).

Српски фактор је имао огромних геополитичких користи од успеха у Балканским ратовима. Са једне стране, протерана је Турска са Балкана и ослобођена је Македонија, Рашка област и Косово и Метохија, док је Црна Гора (поред јужног дела Рашке и Метохије) добила и корекцију границе око Скадарског језера (област Тузи и у долини Бојане). Стратегијски је дошло до територијалног повезивања Србије и Црне Горе и поведени разговори о персоналној унији још пре избијања светског рата. У предстојећем светском сукобу, Србија, а у

мањој мери и Црна Гора, добиле су стратегијску дубину припајањем нових области, те спречиле такав сценарио да лако могу бити савладане у сукобу између суседне Аустро-Угарске и Турске. Избацивањем Турске са Балкана и Европе, Србија и Црна Гора су се нашле у сасвим новом и повољнијем геостратешком окружењу, пошто је успостављена граница са Грчком, одакле се могла добити савезничка помоћ, снабдевање и подршка, као и поморским путем из Бара и Улциња (и даље копненим транспортом за Србију). Успеси Србије и Црне Горе у балканским ратовима веома су охрабрили српско и пројугословенско јавно мњење и широке масе становништва у Аустро-Угарској, и реално уздрмали и саме темеље Монархије, која је већ у дужем периоду посматрала са нескривеним непријатељством две слободне српске државе, као Пијемонт одлобођења и уједињења Срба, али и осталих Јужних Словена (Екмечић, 1989, 2010; Ћоровић, 1997).

МАЛА АНТАНТА И БАЛКАНСКИ САВЕЗ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

Између два светска рата Југославија је била чланица Мале Антанте и од 1934. и Балканског савеза. Европски Версајски систем као свог покровитеља имао је Француску, силу која је била у највећем заштитник Југославије у међуратном периоду. Мала антанта је имала двоструку функцију: са једне стране је Француској представљала допуну њеног безбедоносног система у односу на Немачку и сасвим индиректно и у односу на СССР, односно његову прокламовану геополитику из двадесетих ширења револуција; самим чланицама Мале антанте, Југославији, Чехословачкој и Румунији, она је служила преваходно као оруђе од ревизионизма Мађарске, и обнављања Аустро-Угарске. Једном речју, за чланице Мале антанте она је служила као одбрана статус квоа у Подунављу и северном делу Балкана.

Када је у питању Балкански савез (Балканска антанта), формирана 1934. од Југославије, Грчке, Турске и Румуније, њен главни циљ је био очување статуса кво у односу на ревизионизам, и то пре свега Бугарске. И у случају Турске у односу на Балкански савез 1912, Мађарске у односу на Малу антанту, те Бугарске у односу на Балканску антанту, ове земље због којих су се правили наведени савези су територијално биле окружене чланицама наведених коалиција. Без обзира на извесне разлике у интересима чланица ових савеза, њих је повезивао зајднички интерес одбране статуса кво и страх од ревизионизма наведених земаља.

САДАШЊИ ГЕОПОЛИТИЧКИ ОДНОСИ НА БАЛКАНУ

Посматрано из данашње перспективе, српски фактор се у последњем периоду дужем од две деценије поново нашао у низу геополитичких изазова за које се сматрало да су већ регулисани и решени још у периоду балканских ратова и Првог светског рата. Распадом

СФРЈ и догађајима деведесетих, који су добрим делом под пресудним утицајем западних сила, пре свега САД, Британије и Немачке, дошло је до таквих решења која су поништила (привремено?) тековине српске победе у Првом светском рату. Нарочито је 1999. година и страна интервенција, заједно са признавањем независности Косова и Метохије 2008. од дела западног фактора, паралелно са катастрофалним грешкама које су по питању јужне српске покрајине водиле владе Цветковића и Дачића, практично значајно удаљило КиМ из састава Србије, где је угрожен чак и његов северни део, који је до сада избегао етничко чишћење које спроводе Албанци. Отцепљењем Црне Горе 2006. поништене су тековине Подгоричке скупштине новембра 1918. и започетог процеса персоналне уније две земље започетог још у периоду 1914 (очи рата).

Док је српски фактор био велики губитник у епохи монополарног светског поретка, који се поклопио са почетком кризе на екс-југословенском простору, последњих година се убрзава процес преласка светског поретка ка мултиполаризму. То све даје извесне могућности побољшавања геополитичке позиције српског народа на Балкану.

МОГУЋНОСТИ САВРЕМЕНЕ САРАДЊЕ (АНТАНТЕ) БАЛКАНСКИХ ДРЖАВА У ОДБРАНИ ОД АЛБАНСКОГ РЕВИЗИОНИЗМА

На самом Балканском полуострву, посматрано геополитички, албански фактор који подстиче и организује ревизионистичке пројекте и подухвате у односу на све своје суседе, далеко је од тога да може рачунати на повољности у окружењу. Прво, Албанци су, посматрано етничким пореклом, народ на Балкану и Европи без сродних и сличних пореклом народа. Тако, на пример, Срби припадају словенској групи народа, која је веома распрострањена у источној, средњој и самој југоисточној Европи (Балкану), рачунајући и тако моћну силу као што је Русија, али и Украјина, Пољска, Чешка, Словачка, Бугарска и др. Албанци, рачунајући и Албанце на Косову и Метохији су по вероисповести већински муслимани, што је готово међу усамљеним случајевима те врсте у односу на друге европске народе, а делом и на Балкану. Четири сродне државе Србија, Црна Гора, Македонија и Грчка су сваке на свој начин стварно или потенцијално угрожене од албанског ревизионизма. Поред Србије и случаја Косова и Метохије, њене јужне покрајине, Црна Гора се налази пред највећим изазовом управо у односу на албански фактор. У самој Црној Гори православни живаљ који броји око 450.000 људи и чини око 75% становништва земље, окружен је са истока и североистока албанском популацијом (Албанија, Косово и Метохија, западна Македонија) која броји и преко пет милиона људи, не рачунајући Албанце у самој Црној Гори. Иако иредентизам према Црној Гори није до сада посебно развијан у самој Црној Гори, на картама Велике Албаније редовно су обухваћени и делови црногорске територије, некад и ван стварне већинске етничке

распрострањености Албанаца. Македонија се налази пред евидентим изазовом у погледу западног дела земље већински настањеним Албанцима, где постоје одређена трвења и где је 2001. дошло до оружаног сукоба. Грчка има такође одређене проблеме са Албанцима, како на својој територији (део Епира), тако и по питању православног становништва грчког порекла у јужној Албанији (Петровић и Станковић, 2006; Кнежевић, 2009).

Чак и само техничка сарадња четири престонице – Београда, Подгорице, Скопља и Атине – по питању заједничког осујећивања албанског ревизионизма који на свој начин угрожава сада или потенцијално интегритет и интересе ових земаља, могао би да знатно умањи стварну опасност по том питању за ове земље. Уосталом, између два светска рата Мала антанта је превасходно настала на заједничком интересу три земље (Југославије, Чехословачке и Румуније) да елиминишу ревизионистичке опасности од свог суседа – Мађарске.

Међутим, оно што заиста усложњава читаву позицију је присуство и политика Америке, која као и Британија представљају главни ослонац и подршку албанском ревизионизму на Балкану. У том правцу српски фактор може рачунати на подршку Русије, потом Кине и других земаља БРИКС, што је посебно важно имајући у виду Савет безбедности ОУН, где је блокиран покушај Америке и других западних сила да се подупре косовска независност (2006–2007).

Фебруара 2008. САД и друге западне силе признају једнострано независност Косова, међутим, већи део земаља ОУН то одбија да призна, као и званични Београд. Српски фактор у целини се излаже током последње две деценије притисцима и једностраној политици западних сила, пре свега САД, а потом Британије, Немачке. Оне показују суштинску геополитичку ненаклоност према српском фактору у целини.

За српски фактор Косово и Метохија имају огроман значај. Чак и само четири општине које се налазе на његовом северу, које контролише српска страна и који и поред свих етничких чишћења које су спровели Албанци, посебно од 1999. године, још увек имају искључиво српски етнички карактер: Северна Митровица, Звечан, Зубин поток и Лепосавић. Величина овог простора је преко 1200 км² и оно обухвата нешто преко 11% територије Косова и Метохије. Поставља се питање зашто је за САД, када су већ прекршили постулат Бадинтерове комисије, управо на штету Србије, важно да отуђе читаву територију бивше Аутономне покрајине Косово и Метохија, чак и тај најсевернији део који је након свих етничких чишћења остао етнички српски, и што је веома важно, његов већи део, општине Лепосавић и Зубин поток, биле у саставу тзв. „уже Србије“, дакле, ван Аутономне области Косова и Метохије све до 1959. када се једногласним решењем Петра Стамболића, тај простор поклања АО Космета, што је чињеница који српски преговарачи и српска јавност нису довољно користили. Посебно је геополитички значајно, да се тај север као шпиц зарива у остатак територије „Србије ван Косова“. Посебно је важно да суседна Рашка област има шест општина и да су

у њене западне три православни Срби већина (Нова Варош, Прибој и Пријепоље), а да су у преостале три источне муслимани већина (Нови Пазар, Тугин, Сјеница) (Пророковић, 2012: 688–689). Међутим, географски ове три општине тзв. Санцака се граниче на све стране света српским етничким територијама (северна Црна Гора на југу, на западу ове три српске већински православне општине Рашке области, плус Република Српска, на северу Краљевачки регион, и што је посебно важно на истоку четири општине са српском већином северног Косова – Северна Митровица, Звечан, Зубин Поток и Лепосавић). Да ли жестоки напори америчке политике да чак ни овај патрљак Косова и Метохије где су Срби већина и који не контролише фактички албанска власт у Приштини, потпадањем под централну власт Приштине и изложеношћу даљим притисцима, где се свакако не може рачунати на америчку (НАТО) непристрасност, заправо одају жељу за наставком анτισрпске политике на терену, и даљим сламањем Србије? Јер без обзира на новокомпоновану идеологију монтењегријства које спроводи Ђукановићев режим у Црној Гори, кога у овим недемократским подухватима подржава у континуитету америчка политика, и који представља својеврсно насиље над вековним српским већинским бићем на тлу Црне Горе, још увек Рашка област (Санцак) представља у геополитичком смислу област која спаја Србију, Црну Гору и Републику Српску, и овде је једино могуће изградити тзв. трансверзалу повезивања исламског фактора на Балкану са муслиманским делом Босне. У сваком случају, чак и само ове четири компактне српске општине на северу Косова имају непроцењив значај за геополитичку безбедност и будућност Србије и српског фактора у целини.

БАДИНТЕРОВА КОМИСИЈА И КОСОВО

Након распада СФРЈ, и кризе настале на простору экс Југославије, изазване пре свега једностраним сецесијама Хрватске и Словеније, а потом и неких других бивших република, међународни фактор је покушао да пронађе универзално решење за читав регион, оличен пре свега у решењима Бадинтерове комисије. По том решењу међурепубличке границе унутар СФРЈ су проглашене за међународноправне. То је током деведесетих највише и изузетно погодило српски фактор, који је рецимо по Уставу СФРЈ био конститутивни народ у Хрватској, заједно са Хрватима, а у Босни и Херцеговини, један од три народа носиоца конститутивности, заједно са Хрватима и муслиманима. Конкретно, ни Република Српска, а ни Република Српска крајина, нису имале на основу Бадинтерове комисије право на државност ван републичких, а сада и међудржавних граница Босне и Херцеговине и Хрватске. Српска страна је тешко, али ипак прихватила Бадинтерову комисију као неки универзални параметар у решавању граница на постјугословенском простору, а иза решења и правила Бадинтерове комисије су пре свега стајале западне силе, на челу са САД као један од гаранта.

Признавањем независности Косова и Метохије 2008. од стране САД и других западних сила, срушено је у пракси правило Бадинтерове комисије, и то на српску штету, као што је и поштовање дотле тог правила по питању неприкосновености граница бивше Социјалистичке републике Хрватске и Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине (Република Српска која није добила право на самоопредељење) је учињено на српску штету. Да не подсећамо и следећу чињеницу да је на путу ка ЕУ, Босна и Херцеговина у више наврата централизована наметнутим решењима у односу на Републику Српску и супротно Дејтонским решењима, а да је на том истом путу ка ЕУ Србија и Црна Гора разлабављена до те мере, да је то у једном тренутку било на „два колосека!“, а потом је Црна Гора добила референдум за самоопредељење 2006. иако је само 14 година раније са преко 80% гласова за изабрала заједничку државу са Србијом. Интересантно је да Република Српска никада није имала прилику да се на демократском референдуму изјасни, попут Црне Горе или Косова и Метохије, о свом даљем државном опредељењу.

Повезивање балканских културно сродних и историјски повезаних земаља Србије, Црне Горе, Грчке и Македоније у потенцијални одбрамбени и антиревизионистички савез у односу на Албанце је могуће и за есенцијалне интересе ових држава, пожељно. Оно је остварљиво и на основу историјских искустава конституисања Балканског савеза, Мале и балканске антанте из прве половине XX века.

ЛИТЕРАТУРА

- Balibar, Etienne. *L'Europe L'Amerique la guerre», reflexions sur la meditation europeenne*. Editions la decouverte, Paris, 2003;
- Baylis, John, and Steve Smith, eds. *The Globaliyation of World Politics*, 2. ed. New York: Oxford University Press, 2002.
- Boniface Pascal. *La France contre l'empire*. Paris: Robert Laffont, 2003.
- Бродел, Фернан. *Списи о историји*. Београд: Српска књижевна задруга, 1992.
- Војводић Михајло. *Путеви српске демократије – огледи о спољној политици Србије у 19. и 20. веку*. Београд: Clío, 1999.
- Ђоровић, Владимир. *Историја српског народа*. Бањалука и Београд: Арс либри, 1997.
- Екмечић, Милорад. *Стварање Југославије 1790–1918*. Београд: Просвета, 1989.
- Екмечић, Милорад. *Дуго кретање између клања и орања: историја Србије у новом веку 1492–1992*, треће издање. Београд: Евро–Ђунти, 2010.
- Кнежевић, Милош. *Моћ Запада, Нова стара Европа*. Панчево: Мали Немо, 2005.
- Наручница, Наталија. *Русија и Руси у светској историји*. Београд: Српска књижевна задруга, 2008.

- Петровић, Драган и Јасмина Николић. *Српски народ и велике силе, културно–историјски процеси*. Нови Сад и Београд: Прометеј и Институт за политичке студије, 2008.
- Петровић, Драган. *Интеграциони процеси на постсовјетском простору*. Београд: Пешић и синови и Култура полиса, 2010.
- Петровић, Драган. *Ка мултиполарном светском поретку*. Београд: Пешић и синови и Центар за развој међународне сарадње, 2010.
- Петровић Драган и Драган Ђукановић. *Стубови спољне политике Србије; ЕУ, Русија, САД и Кина*. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2012.
- Петровић, Драган. „Россия и Балканы – историческое наследие и современные отношения“. В *Выстраивая добрососедство, Россия на пространствах Европы*, 119–132. Москва: Ассоциация Европейских исследований, Институт Европы Российской Академии наук, 2013.
- Petrović, Dragan. “La Serbia e I suoi rapporti nella regione il quadro storico e le relazioni con l’Italia. Italia e Serbia, Passato, presente e futuro di un’amicizia, Quaderni Di Geopolitica“. *Roma, supplemento a Geopolitica* 11 (2013): 133–143.
- Петровић, Драган. *Геополитика Балкана*. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2014.
- Поповић, Василь. *Источно питање*. Београд: Службени лист СРЈ, 1996.
- Пророковић, Душан. *Герополитика Србије*. Београд: Службени гласник и Геополитика, 2012.
- Сакан, Момчићо. *Наука о међународним односима*. Бања Лука: Независни Универзитет, 2012.
- Сакан, Момчићо. *Геополитика у савременом свету*. Бања Лука: Независни Универзитет, 2012.
- Успенски, Фјодор. *Источно питање*. Београд: Службени лист СРЈ, 2003.

Dragan Petrović

THE BALKAN ENTENTE (A HISTORICAL OVERVIEW) AND THE CONTEMPORARY BALKAN CONTEXT

Summary: The paper presents an analytic overview of the treaties the Balkan nations signed in the 20th century so as to achieve common goals. Those are the Balkan Alliance from 1912, the Small Entente (which also included Czechoslovakia) in the period in-between the two world wars, and the Balkan Entente (the Balkan Pact). In that sense, the paper analyses the contemporary Balkans in the period of the transition of the world order towards multipolarism. The Balkan states that share common interests and that feel threatened by the Albanian revisionism, which is supported by the USA, can once again reconnect on the basis of the given historical experience.

Key words: the Balkans, establishing connections, entente, status quo.

